

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง การศึกษาการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

A Study of Educational Management Procedures of Educational Service Areas in Thailand

การบริหารงบประมาณและการบริหารงานทั่วไป เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างที่คณะวิจัยสร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ จำนวน 175 คน และรองผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 250 คน 2) แบบสอบถาม เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และอุปสรรคการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา จากผู้บริหารและบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2,251 คน มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.9715 3) แบบสำรวจ เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เกี่ยวกับ จำนวนครู จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงาน จำนวนนักเรียน จำนวนสถานศึกษา จำนวนงบประมาณ อาคารสถานที่ และยานพาหนะฯ ได้ข้อมูลส่งกลับมาใช้วิเคราะห์ จำนวน 99 เขต ผลการวิจัย พบว่า

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 มีจำนวนบุคลากร จำนวนครู จำนวนนักเรียน งบประมาณ อาคารการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา และปัญหาอุปสรรคการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาในด้านวิชาการ การบริหารงานบุคคล สำนักงาน ยานพาหนะ คู่สายโทรศัพท์ และจำนวนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด กรมสามัญศึกษา เดิม เฉลี่ย มากกว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตอื่นๆ แต่มีจำนวนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เดิม เฉลี่ยน้อยกว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตอื่นๆ

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ มากกว่า 40 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาปริญญาโท ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 1-10 ปี การ จัดโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปาน กลาง ทุกด้าน ทั้งด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ด้านกลยุทธ์ การบริหารงาน ด้านบุคลากร ด้านรูปแบบการบริหาร ด้านระบบและวิธีการบริหาร ด้านค่านิยมร่วม และ ด้านทักษะการบริหารงาน

การวิเคราะห์ระบบและวิธีการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับปาน กลาง ทั้งด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานวิชาการ ยกเว้น ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ด้านโครงสร้างและ การบริหารงาน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายเป็นภาพรวมให้แต่ละเขตเลือกจัดกิจกรรมพัฒนาด้วย ตนเอง ด้านกลยุทธ์การบริหารงาน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับผู้ได้บังคับบัญชา โดยเปิดโอกาสให้ ทุกคน มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรทุกด้าน ด้านบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมเสนอรายชื่อผู้ที่เหมาะสมเพื่อสรรหาและแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการ และ หัวหน้ากลุ่มบุคลากรในสำนั กงานเขตพื้นที่การศึกษา ด้านรูปแบบการบริหาร ควรประกาศใช้กฎหมายที่สำคัญต่อครูและบุคลากรทาง การศึกษาโดยเร็ว ด้านระบบและวิธีการบริหาร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมีส่วนรับรู้ปัญหาน้อยมาก ขาดโอกาส แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรสร้างเสริมวินัยในการ ทำงานให้บุคลากรในสำนักงานโดยเคร่งครัด

ระบบและวิธีการบริหาร การบริหารทั่วไป ปัญหาหลัก คือ การควบคุมดูแลและติดต่อสื่อสาร ระหว่างเขตกับโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ห่างไกล กรอบโครงสร้างและอัตรากำลังของเขต พื้นที่ยังไม่ชัดเจน มีผลกระทบต่อขวัญกำลังใจและความมั่นคงในวิชาชีพของบุคลากรค่อนข้างมาก การ บริหารงานบุคคล ควรให้ความสำคัญกับครูและบุคลากรทางการศึกษาเท่าเทียมกันในทุกด้าน การบริหาร งบประมาณ โครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สั่งการ ควรจัดสรรงบประมาณให้ ด้วย ควรมีการกระจายอำนาจการบริหารงบประมาณให้แก่สถานศึกษาอย่างแท้จริง การบริหารงานวิชา การ ควรมีโรงเรียนต้นแบบการดำเนินการวิจัยในด้านต่าง ๆ ในทุกเขตอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อส่ง เสริมการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ

ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับการ บริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ด้านสถานที่ตั้ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ใช้สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด(เดิม) ส่วนสำนักงานเขตพื้นที่อื่น นอกจากเขต 1 ใช้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ (เดิม) และอาคารของสถานศึกษาในสังกัด ด้าน อาคารสถานที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ส่วนใหญ่เห็นว่ามีเพียงพอ และสะดวกต่อการปฏิบัติ งาน ส่วนเขตอื่น เห็นว่าไม่เพียงพอ คับแคบ ไม่สะดวก ทั้งในเรื่องของสถานที่ปฏิบัติงาน สถานที่จอดรถ และสถานที่จัดประชุมผู้บริหารสถานศึกษา ด้านครุภัณฑ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ในเขต ตรวจราชการที่ 1 และ 8 มีความพร้อมในด้านครุภัณฑ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ส่วนเขตอื่น ยังมีปัญหาใน ด้านครุภัณฑ์ โดยเฉพาะรถยนต์ และคอมพิวเตอร์ เสื่อมสภาพ ต้องใช้งบประมาณสูงในการซ่อมบำรุง ด้านสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่างๆ ในบริเวณที่ตั้งสำนักงาน รวม

ทั้งได้พัฒนาสภาพแวดล้อมการปฏิบัติงานภายในสำนักงานให้มีความเหมาะสม สวยงาม ตามสภาพของแต่ละสำนักงาน ด้านความเหมาะสม การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษาที่แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาเป็น 175 เขต ส่วนใหญ่เห็นว่ามีความเหมาะสม สามารถบริการส่งเสริม สนับสนุน ดูแล สถานศึกษาในเขตพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

การกำหนดโครงสร้างและภารกิจ พบว่า ด้านโครงสร้างการบริหาร ทุกแห่งได้จัดโครงสร้างการบริหารงานตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2546 ด้านภารกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่าภารกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีความเหมาะสมสามารถนำไปปฏิบัติได้ ด้านจำนวนบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรมากกว่าเขตอื่นในจังหวัดเดียวกัน และมีจำนวนเกินกรอบอัตรากำลัง ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ ด้านคุณภาพบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ส่วนใหญ่ในทุกเขตตรวจราชการมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอทุกกลุ่มงาน และมีศักยภาพในการปฏิบัติงานเนื่องจากส่วนใหญ่เคยปฏิบัติงานในระดับจังหวัด ด้านวัฒนธรรมการทำงาน ส่วนใหญ่มีปัญหาการทำงานในระยะเริ่มต้น เพราะบุคลากรจากหน่วยงานที่มีลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างกันมาอยู่รวมกัน ด้านขวัญและกำลังใจบุคลากร บุคลากรส่วนใหญ่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับกรอบอัตรากำลัง และการเข้าสู่ตำแหน่งตามกรอบอัตรากำลังจริง เพราะยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ...ยังไม่ได้ประกาศใช้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อขวัญกำลังใจของบุคลากรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะตำแหน่งระดับหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้ากลุ่มงานที่ถูกยุบเลิก กลยุทธ์การบริหารงานของผู้บริหารสำนักงานส่วนใหญ่จะมีการบริหารจัดการโดยการมอบอำนาจให้รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหรือหัวหน้ากลุ่มในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเรื่องที่ไม่ขัดกับระเบียบกฎหมาย ทำให้การปฏิบัติงานรวดเร็วมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดตั้งศูนย์บริการการศึกษาเพื่อประสานงานกลุ่มโรงเรียนในระดับอำเภอ การมอบหมายงาน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภารกิจที่มีความทับซ้อน หรือเพื่อให้เกิดการพัฒนาการในการทำงานร่วม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการปฏิบัติงาน การพัฒนาบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตได้จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากร หรือการพัฒนาในลักษณะกำกับ ติดตามการปฏิบัติงานโดยดำเนินการสร้างความเข้าใจและปรับปรุง แก้ไข การปฏิบัติงานให้พัฒนาไปสู่ทิศทางที่ต้องการ ด้านการพัฒนางาน ยึดนโยบายและยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติงานบริหารทั่วไป ส่วนใหญ่มีปริมาณงานด้านธุรการมีปริมาณงานเพิ่มสูงมากกว่าเดิม เพราะรวมหลายอำเภอมาเป็นเขตพื้นที่การศึกษา ระยะทางระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากับสถานศึกษาห่างไกลกว่าการเดินทางไปยังที่ตั้งของสำนักงานในเขตอำเภอเดิม ทำให้เกิดความรู้สึกโดยทั่วไปว่า ไม่สะดวกในการเดินทางเหมือนเดิม โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีเขตบริการทุรกันดาร หรือมีภูมิประเทศ ที่เป็นภูเขา เกาะ สภาพ

การบริหารงานบุคคล ส่วนใหญ่ได้มอบอำนาจให้รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ด้านการจัดสวัสดิการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่ได้ส่งเสริมสวัสดิการให้แก่บุคลากรเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ด้านการเกี่ย้อัตรากำลัง เขต 1 และจังหวัดที่มีเขตพื้นที่การศึกษาเขตเดียวไม่มีปัญหาในด้านการขาดแคลนอัตรากำลัง แต่มีปัญหาในการเกี่ย้อัตรากำลังไปยังสถานศึกษาหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น สภาพการบริหารงบประมาณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีแผนการใช้งบประมาณ และได้จัดทำแผนงานงบประมาณระยะปานกลาง รวมทั้งได้อบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน

สภาพการใช้งบประมาณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เห็นว่างบประมาณที่ได้รับยังไม่เพียงพอ การจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา ในหลายเขตพื้นที่การศึกษายังมีความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษา กับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จึงควรปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และควรเร่งรัดกระจายอำนาจด้านงบประมาณให้ถึงสถานศึกษา การจัดสรรงบประมาณให้เขตพื้นที่การศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับงบประมาณล่าช้า สภาพการปฏิบัติงานวิชาการ มีการปฏิบัติงานด้านวิชาการในด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการบริหารจัดการงานวิชาการ ด้านบุคลากรทางวิชาการ และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา